Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
PEDRO CRUZ VILLALÓN
prednesené 24. mája 2012 [1]

Vec C-589/10

Janina Wencel
proti
Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (Poľsko)]

„Sociálne zabezpečenie — Článok 7 a príloha III nariadenia č. 1408/71 — Starobný dôchodok priznaný v Poľsku pred pristúpením k Európskej únii — Uplatniteľnosť práva Únie — Uplatniteľnosť dohovoru o sociálnom zabezpečení uzatvoreného pred dňom uplatňovania nariadenia č. 1408/71 — Osoba, ktorá má dve zvyčajné bydliská v dvoch členských štátoch a ktorej bol priznaný v jednom z nich starobný dôchodok a v druhom pozostalostný dôchodok — Odňatie jedného z týchto dvoch dôchodkov a príkaz na vrátenie neoprávnene prijatých súm — Možnosť mať dve bydliská na účely nariadenia č. 1408/71“

I – Úvod

1. Vnútroštátny súd v prejednávanej veci kladie tri otázky v rámci konania, ktorého predmetom je zákonnosť rozhodnutia z roku 2009, ktorým poľské orgány odňali Janine Wencelovej starobný dôchodok, ktorý jej bol priznaný v roku 1990, pričom ju požiadali o vrátenie dávok vyplatených v posledných troch rokoch. Vzhľadom na rôzne okolnosti a na základe medzinárodného dohovoru uzatvoreného v roku 1975 medzi Poľskom a Spolkovou republikou Nemecko bolo konštatované, že za vyplácanie tohto dôchodku zodpovedá výlučne nemecký systém sociálneho zabezpečenia.

2. Sąd Apelacyjny sa pýta Súdneho dvora na zákonnosť tohto správneho rozhodnutia (a samotných poľských predpisov, na ktorých je toto rozhodnutie založené) z hľadiska práva Únie, najmä nariadenia (EHS) č. 1408/71 [2], ktorého uplatniteľnosť v spore vo veci samej je sporná.

3. Prejednávaná vec umožní Súdnemu dvoru poskytnúť niektoré dôležité spresnenia jeho judikatúry v oblasti sociálneho zabezpečenia, ako aj v oblasti týkajúcej sa riešenia právnych problémov, ktoré často vyplývajú z pristúpenia nových členských štátov k Európskej únii a z uplatnenia prechodných ustanovení vo vzťahu k nim.

1 — Jazyk prednesu: španielčina.

2 — Nariadenie Rady zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov a ich rodiny, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva (Ú. v. ES L 149, s. 2; Mim. vyd. 05/001, s. 35), niekoľkokrát zmenené a doplnené (ďalej len „nariadenie č. 1408/71“).

II – Právny rámec

A – *Nariadenie č. 1408/71*

4. V súlade s článkom 1 písm. h) nariadenia č. 1408/71 na účely tohto nariadenia „bydlisko“ znamená „zvyčajné bydlisko“.

5. Hoci nariadenie č. 1408/71 v zmysle článku 6 vo všeobecnosti nahrádza medzinárodné dohovory o sociálnom zabezpečení, článok 7 stanovuje v určitých prípadoch výnimku z tohto pravidla, pričom stanovuje, že okrem iných noriem sa naďalej budú uplatňovať „určité ustanovenia dohovorov o sociálnom zabezpečení, ktoré uzavreli členské štáty do dátumu uplatňovania tohto nariadenia, za predpokladu, že sú výhodnejšie pre príjemcov dávok, alebo ak vyplývajú z osobitných historických okolností a majú obmedzený časový účinok, ak sú tieto ustanovenia uvedené v prílohe III“ [článok 7 ods. 2 písm. c)].

6. Časť A bod 19 písm. a) prílohy III uvedeného nariadenia č. 1408/71 odkazuje na „dohovor z 9. októbra 1975 o dôchodkovom a úrazovom poistení, za podmienok a v rozsahu ustanovenom v článku 27 ods. 2 až 4 dohovoru o sociálnom zabezpečení z 8. decembra 1990“ [3].

7. Článok 10 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 stanovuje, že „pokiaľ nie je v tomto nariadení ustanovené inak, peňažné dávky v invalidite, v starobe alebo pozostalostné dávky, dávky v súvislosti s pracovnými úrazmi alebo chorobami z povolania a podpora pri úmrtí, nadobudnuté podľa právnych predpisov jedného alebo viacerých členských štátov, nepodliehajú žiadnemu znižovaniu, upravovaniu, pozastaveniu, odňatiu alebo odobratiu z dôvodu, že príjemca má bydlisko na území iného členského štátu, ako je štát, kde sa nachádza inštitúcia zodpovedná za vyplácanie. …“.

B – *Poľská právna úprava*

8. V Poľsku starobné dôchodky a iné dôchodky sociálneho zabezpečenia upravuje Ustawa z dnia 17. 12. 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (zákon zo 17. decembra 1998 o dôchodkoch z fondu sociálneho zabezpečenia) [4].

9. Článok 114 ods. 1 tohto zákona o dôchodkoch stanovuje, že nárok na dávky, resp. ich výška podlieha novému určeniu na základe návrhu dotknutej osoby alebo z úradnej moci, ak sa po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia o dávkach predložia nové dôkazy alebo ak už pred vydaním rozhodnutia vyšli najavo skutočnosti, ktoré ovplyvňujú nárok na dávky, resp. ich výšku.

10. Podľa článku 138 ods. 1 a 2 zákona o dôchodkoch osoba, ktorá neoprávnene poberala dávky, je povinná vrátiť ich. Za neoprávnene poberané dávky sa považujú dávky, ktoré sú vyplácané napriek tomu, že existujú okolnosti, ktoré vyvolajú čiastočný alebo úplný zánik nároku na dávku alebo sú dôvodom prerušenia vyplácania dávok alebo úplného, prípadne čiastočného zastavenia vyplácania dávok, pokiaľ bol príjemca dávok poučený o tom, že nie je oprávnený prijímať dávky.

3 — Dz. U. 1976, č. 16, položka 101 (ďalej len „dohovor z roku 1975“).

4 — Konsolidované znenie: Dz. U. 2009, č. 153, položka 1227 (ďalej len „zákon o dôchodkoch“).

C – Dohovor z 9. októbra 1975

11. Pre konanie vo veci samej má význam aj článok 4 ods. 1 už citovaného nemecko-poľského dohovoru z 9. októbra 1975, ktorý stanovuje: „Dôchodky z dôchodkového poistenia vypláca inštitúcia sociálneho zabezpečenia štátu, na ktorého území má oprávnená osoba bydlisko, v súlade s právnymi predpismi, ktoré sa na ňu vzťahujú.“ Článok 4 ods. 3 stanovuje: „Nárok na dôchodok… prináleží len za obdobie, počas ktorého má dotknutá osoba bydlisko na území štátu, ktorého inštitúcia sociálneho zabezpečenia dôchodok priznala. …“

III – Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

12. Predmetom sporu vo veci samej sú nároky na starobný dôchodok Janiny Wencelovej, poľskej štátnej príslušníčky, narodenej v roku 1930, ktorá bola od roku 1975 prihlásená na pobyt v Nemecku a zároveň v Poľsku. Na úvod je potrebné opísať túto poslednú uvedenú okolnosť týkajúcu sa bydliska dotknutej osoby.

13. Na jednej strane J. Wencel bola prihlásená na pobyt v Poľsku, kde pracovala pre svoju nevestu ako opatrovateľka svojich vlastných vnúčat od 1. apríla 1984 do 31. októbra 1990. V dôsledku tejto pracovnej činnosti v Poľsku poľský Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ďalej len „ZUS“) rozhodnutím z 24. októbra 1990 priznal J. Wencelovej s účinnosťou od 1. júla 1990 na základe dôb poistenia dosiahnutých na území Poľska nárok na starobný dôchodok, ktorý je predmetom sporu v prejednávanej veci.

14. Na druhej strane J. Wencel požiadala v roku 1975 nemecké orgány o vydanie povolenia na pobyt a zo spisu vyplýva, že od roku 1975 do roku 2010 bola prihlásená na pobyt vo Frankfurte nad Mohanom. Manžel J. Wencelovej sa v roku 1975 presťahoval do tohto nemeckého mesta, kde pracoval a býval až do svojej smrti v roku 2008. V roku 1984 mu nemecké orgány priznali invalidný dôchodok. Od 1. augusta 2008 J. Wencel poberá od nemeckej inštitúcie sociálneho zabezpečenia pozostalostný dôchodok. V žiadosti týkajúcej sa tohto dôchodku J. Wencel uviedla adresu vo Frankfurte nad Mohanom.

15. Ako uviedli účastníci konania, J. Wencel má v súčasnosti bydlisko v Poľsku.

16. V roku 2009 ZUS zistil, že J. Wencel je prihlásená aj na pobyt v Nemecku, a požiadal ju, aby mu oznámila svoje skutočné bydlisko. Listom z 24. novembra 2009 J. Wencel oznámila, že od 25. augusta 1975 má zvyčajné bydlisko v Nemecku, ale že prázdniny a sviatky trávi v Poľsku.

17. Vzhľadom na toto vyhlásenie ZUS vydal dve rozhodnutia. Prvým rozhodnutím z 26. novembra 2009 zrušil svoje rozhodnutie z 24. októbra 1990, ktorým bol J. Wencelovej priznaný uvedený starobný dôchodok, a od 1. decembra 2009 zastavil vyplácanie tohto dôchodku. Uvedené rozhodnutie bolo založené na tom, že J. Wencel mala podľa názoru ZUS od roku 1975 svoje centrum životných záujmov a zvyčajné bydlisko v Nemecku napriek tomu, že vo svojej žiadosti o priznanie nároku na dôchodok z roku 1990 uviedla adresu v Poľsku. Z tohto dôvodu ZUS konštatoval, že poľská inštitúcia sociálneho zabezpečenia vôbec nemala právomoc rozhodnúť o žiadosti J. Wencelovej o priznanie nároku na dôchodok, ale že v súlade s článkom 4 dohovoru z 9. októbra 1975 mala právomoc rozhodnúť o tejto žiadosti nemecká inštitúcia sociálneho zabezpečenia. Na základe toho ZUS dospel k záveru, že žiadateľka nemá nárok na starobný dôchodok v rámci poľského systému sociálneho zabezpečenia.

18. V druhom rozhodnutí z 23. decembra 2009, ktoré nadväzovalo na prvé rozhodnutie, uložil ZUS J. Wencelovej povinnosť vrátiť neoprávnene poberaný starobný dôchodok za posledné tri roky, čiže za obdobie od 1. decembra 2006 do 30. novembra 2009, spolu s príslušnými úrokmi.

19. Janina Wencel napadla obe rozhodnutia na Sądе Okręgowom – Sądе Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (Okresný súd – Súd pre pracovné a sociálne veci v Białystoku), pričom tvrdila, že ZUS tým porušil ustanovenia práva Únie o voľnom pohybe a pobyte a nesprávne vyložil ustanovenia o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia. Uviedla, že od roku 1975 mala bydlisko tak v Poľsku, ako aj v Nemecku a že v súčasnosti jej nemožno z tohto dôvodu odňať nárok na starobný dôchodok. Rozhodnutím z 15. septembra 2010 boli obe žaloby zamietnuté. Sąd Okręgowy konštatoval, že žalobkyňa bola prihlásená na trvalý pobyt tak v Poľsku, ako aj v Nemecku, ale že v skutočnosti trávila väčšinu času v Nemecku, a preto sa centrum jej životných záujmov muselo nachádzať v tomto štáte.

20. Janina Wencel podala proti tomuto prvostupňovému rozsudku odvolanie na Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (Odvolací súd – Súd pre pracovné a sociálne veci v Białystoku). Keďže Sąd Apelacyjny sa domnieval, že existujú pochybnosti o výklade ustanovení práva Únie, ktoré sa podľa jeho názoru vzťahujú na prejednávaný prípad, prerušil konanie vo veci samej a položil tieto prejudiciálne otázky:

„1. Má sa článok 10 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodinných príslušníkov, ktorí sa pohybujú v rámci Spoločenstva…, na základe práva na slobodný pohyb a pobyt na území členských štátov Európskej únie, ktoré je zakotvené v článku 21 ZFEÚ a v článku 20 ods. 2 ZFEÚ, vykladať tak, že peňažné dávky v starobe, nadobudnuté podľa právnych predpisov jedného členského štátu, nepodliehajú zníženiu, upravovaniu, pozastaveniu, odňatiu ani odobratiu ani v prípade, ak mal príjemca bydlisko súčasne na území dvoch členských štátov (dve rovnocenné miesta, kde sa zvyčajne zdržiaval), pričom jeden zo štátov je iný než štát, v ktorom sídli inštitúcia zodpovedná za vyplácanie starobného dôchodku?

2. Majú sa článok 21 ZFEÚ a článok 20 ods. 2 ZFEÚ…, ako aj článok 10 nariadenia č. 1408/71… vykladať v tom zmysle, že bránia tomu, aby sa vnútroštátne ustanovenie článku 114 ods. 1 Ustawy z dnia 17. 12. 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (zákon zo 17. decembra 1998 o dôchodkoch z fondu sociálneho poistenia) (Dz. U. 2009, č. 153, položka 1227, v znení neskorších predpisov) v spojení s článkom 4 Dohovoru medzi Spolkovou republikou Nemecko a Poľskou ľudovou republikou o dôchodkovom a úrazovom poistení z 9. októbra 1975 (Dz. U. 1976, č. 16, položka 101, v znení neskorších predpisov) uplatnilo takým spôsobom, že poľská sociálna poisťovňa znovu rozhodne o veci a odníme právo na starobný dôchodok osobe, ktorá mala niekoľko rokov súčasne dve zvyčajné bydliská (dve centrá životných záujmov) v dvoch štátoch, ktoré sú dnes členmi Európskej únie, a pred rokom 2009 nepožiadala ani o presunutie bydliska do niektorého z týchto štátov, ani nepodala zodpovedajúce vysvetlenie?

V prípade zápornej odpovede:

3. Majú sa článok 20 ods. 2 ZFEÚ a článok 21 ZFEÚ…, ako aj článok 10 nariadenia č. 1408/71… vykladať tak, že bránia tomu, aby sa vnútroštátne ustanovenie článku 138 ods. 1 a 2 Ustawy z dnia 17. 12. 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych… uplatnilo takým spôsobom, že poľská sociálna poisťovňa bude od osoby, ktorá mala od roku 1975 do roku 2009 súčasne dve zvyčajné bydliská (dve centrá životných záujmov) v dvoch štátoch, ktoré sú dnes členmi Európskej únie, požadovať vrátenie starobného dôchodku za posledné tri roky, ak táto osoba počas rozhodovania o žiadosti o priznanie dôchodku a po jeho priznaní poľskou sociálnou poisťovňou nebola poučená o tom, že je povinná oznámiť aj skutočnosť, že sa obvykle zdržiavala na dvoch miestach v dvoch štátoch, že je povinná požiadať o výber poskytovateľa poistenia z jedného z týchto štátov ako inštitúcie príslušnej na rozhodovanie o žiadostiach týkajúcich sa starobného dôchodku a že je povinná podať zodpovedajúce vysvetlenie?“

IV – Konanie pred Súdnym dvorom

21. Návrh na začatie prejudiciálneho konania bol podaný do kancelárie Súdneho dvora 14. decembra 2010.

22. Písomné pripomienky predložili ZUS, poľská a nemecká vláda a Komisia.

23. Zástupcovia ZUS, Poľskej republiky, Spolkovej republiky Nemecko a Komisie sa zúčastnili na pojednávaní, ktoré sa konalo 1. marca 2012 a boli na ňom vypočuté ich ústne pripomienky.

V – Analýza

24. Vnútroštátny súd položil v prejednávanej veci tri otázky, ktoré sa v podstate týkajú toho, či osoba, ktorá sa od roku 1975 zdržiavala súčasne v dvoch štátoch a ktorej bol v roku 1990 v jednom z nich priznaný nárok na starobný dôchodok, môže na základe práva Únie spochybniť zákonnosť rozhodnutia, ktorým jej bol o 19 rokov neskôr odňatý uvedený nárok a bola jej uložená povinnosť vrátiť sumy prijaté v posledných troch rokoch.

25. Z formulácie troch uvedených otázok vyplýva, že zrejme vychádzajú zo súboru predpokladov, ktorých správnosť bude v niektorých prípadoch potrebné preskúmať, čo bude mať za následok preformulovanie ich znenia a doplnenie určitých doplňujúcich úvah, ktoré – napriek tomu, že vnútroštátny súd o ne v návrhu na začatie prejudiciálneho konania výslovne nežiada – podľa môjho názoru pomôžu poskytnúť čo najužitočnejšiu a najúplnejšiu odpoveď na vyriešenie sporu vo veci samej.

A – *Prvá prejudiciálna otázka*

1. O možnosti mať dvojité bydlisko na účely sociálneho zabezpečenia

26. Prvá otázka už vychádza z predpokladu existencie skutočnej situácie súčasného dvojitého bydliska J. Wencelovej v Poľsku a v Nemecku, pričom sa zdá, že vnútroštátny súd chce priznať tejto okolnosti určitý právny význam. Vnútroštátny súd sa osobitne pýta, či na príjemcu starobného dôchodku, ktorý mal toto dvojité bydlisko na území dvoch členských štátov, „pričom jeden zo štátov je iný než štát, v ktorom sídli inštitúcia zodpovedná za vyplácanie starobného dôchodku“, možno uplatniť ochranu, ktorú poskytuje článok 10 nariadenia č. 1408/71 v spojení s článkom 21 ZFEÚ a článkom 20 ods. 2 ZFEÚ.

27. Považujem však za potrebné hneď na úvod uviesť, že uvedenie dvojitého bydliska v dvoch rôznych členských štátoch na účely sociálneho zabezpečenia sa nezdá byť možné z hľadiska štruktúry nariadenia č. 1408/71 a nie je ani nevyhnutné z hľadiska Zmluvy.

28. Veľká časť noriem na koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia obsiahnutých v citovanom nariadení č. 1408/71 používa bydlisko dotknutej osoby ako „spojovací prvok“ pri rozhodovaní o uplatniteľnej právnej úprave alebo o príslušnej inštitúcii. Bydlisko napríklad určuje predpisy v oblasti sociálneho zabezpečenia uplatniteľné v prípade osoby, ktorá vykonáva činnosť na území niekoľkých členských štátov [článok 14 ods. 2 písm. b) a článok 14a ods. 1 nariadenia č. 1408/71], alebo uplatniteľné „na osobu, ktorá prestane podliehať právnym predpisom členského štátu, bez toho, aby sa na ňu začali vzťahovať právne predpisy iného členského štátu“ [článok 13 ods. 2 písm. f)]. Kritérium bydliska rovnako umožňuje určiť inštitúciu zodpovednú napríklad za vyplácanie osobitných nepríspevkových dávok (článok 10a ods. 1).

29. Priznanie právnych účinkov situácii dvojitého bydliska by malo za následok neuplatniteľnosť už citovaných ustanovení nariadenia č. 1408/71 a mnohých iných ustanovení tohto nariadenia a porušilo by zásadu jednotnosti uplatňovania predpisov, ktorá je spolu so zásadou rovnosti a zachovania nadobudnutých alebo nadobúdaných práv jednou zo základných zásad, ktorými sa riadi táto právna úprava Únie. [5]

30. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora ustanovenia hlavy II nariadenia č. 1408/71 predstavujú úplný a jednotný systém kolíznych noriem, ktorých cieľom je dosiahnuť, aby sa na pracovníkov, ktorí sa pohybujú v rámci Únie, vzťahoval systém sociálneho zabezpečenia len jedného členského štátu, aby sa predišlo súbehu uplatniteľných vnútroštátnych predpisov a komplikáciám, ktoré z toho môžu vyplývať. [6] Určenie jediného bydliska na účely sociálneho zabezpečenia umožňuje okrem iného zamedziť súbehu dávok, ktorý nariadenie č. 1408/71 zakazuje (článok 12).

31. Taká situácia, v akej sa nachádza J. Wencel a v ktorej má dotknutá osoba niekoľko rovnako dôležitých centier životných záujmov vo viacerých členských štátoch, nie je vôbec výnimočná. Normotvorca Únie, ktorý si bol vedomý tejto skutočnosti, uviedol okolnosti, ktoré sa majú brať do úvahy pri určovaní bydliska osoby, pričom uviedol, že ak by aj po celkovom posúdení uvedených okolností existovali nezhody medzi dotknutými inštitúciami, prihliadne sa na vôľu osoby. [7] Určenie len jedného bydliska – či už výberom, alebo prípadne voľbou – na účely sociálneho zabezpečenia je teda nevyhnutné.

32. Okrem toho sa domnievam, že ustanovenie, ktoré stanovuje povinnosť zvoliť si na účely sociálneho zabezpečenia len jedno bydlisko a znemožňuje priznať akékoľvek právne účinky dvojitému bydlisku, *de facto* len z tohto dôvodu neporušuje články 20 a 21 ZFEÚ, na ktoré sa odvoláva vnútroštátny súd. Ako uvediem ďalej, v spornom prípade odňatie nároku na poľský dôchodok nemuselo brániť J. Wencelovej v tom, aby sa obrátila na nemecké orgány s cieľom získať príslušnú dávku. Povinnosť uviesť len jeden štát bydliska teda v zásade neznevýhodňuje dotknutú osobu, ktorá mohla navyše v Nemecku požiadať o započítanie všetkých dôb poistenia dosiahnutých v Poľsku.

33. Preto sa domnievam, že na túto prvú prejudiciálnu otázku treba bez ďalšieho odpovedať v tom zmysle, že nariadenie č. 1408/71 bráni možnosti uviesť dvojité bydlisko na účely sociálneho zabezpečenia a že táto skutočnosť neodporuje článku 20 ods. 2 ZFEÚ ani článku 21 ZFEÚ.

2. O uplatniteľnosti práva Únie a najmä článku 10 nariadenia č. 1408/71 na prejednávaný prípad

34. S cieľom poskytnúť vnútroštátnemu súdu čo najužitočnejšiu odpoveď na vyriešenie sporu vo veci samej však treba doplniť uvedený záver o konštatovanie, že článok 10 nariadenia č. 1408/71, na ktorý sa vnútroštátny súd vo svojej otázke odvoláva, nie je uplatniteľný na prejednávaný prípad. Ako bude uvedené ďalej, právo Únie má totiž sotva význam v prejednávanom prípade, ktorý sa v zásade riadi medzinárodným dohovorom [písm. a)], a navyše okolnosti prejednávaného prípadu nemožno zaradiť pod skutkovú situáciu uvedenú v citovanom článku 10 [písm. b)].

a) Uplatniteľnosť nemecko-poľského dohovoru z roku 1975

35. Je zrejmé, že v roku 1990, keď ZUS priznal J. Wencelovej nárok na starobný dôchodok, sa právo Únie a najmä nariadenie č. 1408/71 v Poľsku neuplatňovalo. Platil však nemecko-poľský dohovor z 9. októbra 1975, ktorý upravoval dávky dôchodkového a úrazového poistenia.

5 — Nové nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (Ú. v. EÚ L 166, s. 1; Mim. vyd. 05/005, s. 72) vychádza z tých istých zásad.

6 — Pozri najmä rozsudok z 10. júla 1986, Luitjen (60/85, Zb. s. 2365).

7 — Článok 11 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 zo 16. septembra 2009, ktorým sa stanovuje postup vykonávania nariadenia (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (Ú. v. EÚ L 284, s. 1).

36. Tento dohovor z roku 1975 mal povahu „integračnej“ dohody o dôchodkoch, ktorá bola uzatvorená s cieľom vyriešiť problémy, ktoré vznikli v oblasti sociálneho zabezpečenia medzi Spolkovou republikou Nemecko a Poľskom v dôsledku územných zmien a presunov obyvateľstva spôsobených prvou a druhou svetovou vojnou.[8] Podľa článku 4 uvedeného dohovoru patrila právomoc na priznanie dôchodkov „inštitúcii sociálneho zabezpečenia štátu, na ktorého území má príjemca bydlisko, v súlade s právnymi predpismi, ktoré sa na túto inštitúciu vzťahujú“, pričom nárok na uvedený dôchodok zanikol, ak sa dotknutá osoba prestala zdržiavať na území štátu, ktorého inštitúcia sociálneho zabezpečenia priznala dôchodok.

37. Ako uviedla nemecká vláda, dohovor založený na zásade prenosu dôchodkov a na ochrane práv nadobudnutých v štáte pôvodu nebol za politických okolností príslušného obdobia (1975) realizovateľný a sťahovanie sa za prácou tiež nebolo obvyklým javom. Za týchto osobitných okolností v podstate každý zmluvný štát prevzal na seba vyplácanie dôchodkov osôb, ktoré mali bydlisko na jeho území, avšak zaviazal sa zohľadniť pri výpočte dôchodku doby poistenia dosiahnuté v druhom štáte.[9]

38. V čase podania žiadosti J. Wencelovej o priznanie nároku na starobný dôchodok sa zdalo, že ide o výlučne vnútroštátny prípad: ZUS priznal – a následne vyplácal – dôchodok v súlade s poľskými predpismi osobe, ktorá pracovala a bola poistená v Poľsku a ktorá nikdy neoznámila, že má bydlisko inde ako v Poľsku. Možno však predpokladať, že ak by v roku 1990 poľské orgány zistili, že bydlisko J. Wencelovej, určené podľa kritérií stanovených poľskými vnútroštátnymi predpismi, bolo v Nemecku, a nie v Poľsku, nepriznali by jej uvedený dôchodok, keďže podľa nemecko-poľského dohovoru z roku 1975 jeho prípadné priznanie patrilo do právomoci nemeckých inštitúcií sociálneho zabezpečenia: inštitúciou zodpovednou za vyplácanie dôchodku by musela byť nemecká inštitúcia sociálneho zabezpečenia a dôchodok by sa musel vypočítať v súlade s vtedy platnými nemeckými predpismi, avšak s prihliadnutím na doby poistenia dosiahnuté v Poľsku.

39. Možno teda úplne oprávnene konštatovať, že ak by J. Wencel mala v roku 1990 bydlisko v Nemecku, mohla by požiadať nemecké orgány o priznanie svojho starobného dôchodku, pri ktorého výpočte by boli zohľadnené doby jej poistenia dosiahnuté v Poľsku.[10] Naopak, na základe dohovoru z roku 1975 nebolo možné podať žiadosť poľským orgánom.

40. Práve na tomto kritériu boli zrejme založené rozhodnutia, ktoré sú predmetom sporu vo veci samej a ktorými bol J. Wencelovej odňatý nárok na dôchodok a bola jej uložená povinnosť vrátiť sumy za tri posledné roky. Takéto rozhodnutia sa tiež spravujú týmto dohovorom z roku 1975, aj keď boli prijaté po pristúpení Poľska k Európskej únii.

41. Hoci nariadenie č. 1408/71 sa uplatňovalo v Poľsku už od jeho pristúpenia k Únii v roku 2004, pričom nahradilo dohovory o sociálnom zabezpečení medzi členskými štátmi (článok 6 nariadenia), v článku 7 tohto nariadenia sú stanovené niektoré výnimky z tohto pravidla a jedna z nich sa vzťahuje na tento prípad.

8 — Za tých istých okolností bol v Nemecku v súlade s tou istou zásadou „integrácie“ schválený Fremdrentengesetz (zákon z 28. septembra 1958 o nárokoch na dôchodok nadobudnutých poistením v zahraničí). Pozri v tejto súvislosti rozsudok z 18. decembra 2007, Habelt a i. (C-396/05, C-419/05 a C-450/05, Zb. s. I-11895, body 101 až 104).

9 — V roku 1990, keď sa tieto okolnosti zmenili, oba štáty podpísali nový dohovor, ktorý sa však nevzťahuje na tento prípad, keďže podľa článku 27 ods. 2 tohto nového dohovoru o sociálnom zabezpečení z 8. decembra 1990 sa dohovor z roku 1975 naďalej vzťahuje na osoby, ktoré zmenili svoj pobyt pred rokom 1990.

10 — Treba však poznamenať, že podľa údajov predložených na pojednávaní je pravdepodobné, že J. Wencel by v takom prípade získala nárok na starobný dôchodok až o päť rokov neskôr, keďže nemecké právne predpisy týkajúce sa dôchodkov, ktoré by sa museli uplatniť na tento prípad bez toho, aby bol dotknutý úhrn dosiahnutých dôb poistenia, stanovovali dôchodkový vek, ktorý bol o päť rokov vyšší ako poľský dôchodkový vek (65 rokov namiesto 60 rokov).

42. V súlade s článkom 7 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 sa teda napriek ustanoveniam článku 6 naďalej všeobecne uplatňujú „určité ustanovenia dohovorov o sociálnom zabezpečení, ktoré uzavreli členské štáty do dátumu uplatňovania tohto nariadenia, za predpokladu, že sú výhodnejšie pre príjemcov dávok, alebo ak vyplývajú z osobitných historických okolností a majú obmedzený časový účinok, ak sú tieto ustanovenia uvedené v prílohe III“.

43. Toto písmeno c) teda stanovuje výnimočné uplatnenie ustanovení dohovorov o sociálnom zabezpečení uvedených v prílohe III nariadenia, keď sú výhodnejšie pre dotknutú osobu alebo – v každom prípade – keď vyplývajú z osobitných historických okolností a majú obmedzený časový účinok.

44. Zastávam názor, že vzhľadom na to, že nemecko-poľský dohovor z roku 1975 je všeobecne a výslovne spomenutý v časti A bode 19 písm. a) uvedenej prílohy III,[11] že jeho prijatie vyplývalo z osobitných historických okolností, ktoré boli uvedené vyššie, a že jeho časový účinok je na základe ustanovení už citovaného dohovoru z roku 1990 obmedzený, jeho uplatnenie na starobný dôchodok, o ktorý ide v prejednávanej veci, namiesto nariadenia č. 1408/71 treba považovať za bezpodmienečné bez toho, aby bolo potrebné skúmať, či ustanovenie, ktoré sa má uplatniť, je výhodnejšie pre príjemcu ako ustanovenie vyplývajúce z práva Únie.

45. Na jednej strane treba uviesť, že judikatúra v zásade nebráni súbežnému uplatneniu dohovorov tohto druhu a právnej úpravy Spoločenstva, pokiaľ je takéto uplatnenie možné. V rozsudku Torrekens[12] Súdny dvor uviedol, že tzv. nariadenie č. 3 (ktoré predchádzalo nariadeniu č. 1408/71) sa naďalej uplatňuje, „pokiaľ tieto dohovory nebránia jeho uplatňovaniu“ (bod 21).

46. Na druhej strane v rozsudku TNT Express Nederland BV[13] Súdny dvor v súvislosti s článkom 71 nariadenia č. 44/2001[14] konštatoval, že ustanovenie práva Únie, ktoré stanovuje prednostné uplatnenie dohovoru, „nemôže mať rozsah, ktorý by bol v rozpore so zásadami, na ktorých je založená právna úprava, ktorej je súčasťou,“ ani „viesť k výsledkom, ktoré budú na dosiahnutie riadneho fungovania vnútorného trhu menej priaznivé než výsledky, ku ktorým vedú ustanovenia uvedeného nariadenia“ (bod 51).

47. Táto myšlienka vyplýva aj z judikatúry, podľa ktorej napriek kogentnej povahe všeobecného pravidla nahradenia dohovorov o sociálnom zabezpečení nariadením č. 1408/71 a prísne výnimočnej povahe odchýlok uvedených v článku 7 a osobitne v prílohe III tohto nariadenia slobodám v zmysle Zmluvy „odporuje strata výhod sociálneho zabezpečenia pre dotknutých zamestnancov, ktorá vyplýva z toho, že v dôsledku nadobudnutia účinnosti nariadenia č. 1408/71 nie je možné uplatniť dohovory uzatvorené medzi dvomi alebo viacerými štátmi“[15].

48. Domnievam sa však, že sloboda pohybu zostáva v prejednávanej veci v každom prípade zachovaná. Tým, že ZUS v roku 2009 konštatoval, že inštitúciou zodpovednou za vyplácanie dôchodku je inštitúcia iného členského štátu, nespôsobil J. Wencelovej „stratu“ sociálnych výhod ani nadobudnutých práv jednoducho preto, lebo nárok na poľský dôchodok nikdy neexistoval. Takisto ju v zásade nepostavil do menej výhodnej situácie, ktorá by jej mohla zabrániť v pohybe v rámci Únie, keďže odňatie poľského dôchodku nemalo za následok zánik jej práva požiadať o tento dôchodok v Nemecku.

11 — Treba vziať do úvahy skutočnosť, že bod 19 prílohy III odkazuje na dohovor z roku 1975 ako celok na rozdiel od iných bodov, v ktorých sú spomenuté iba niektoré konkrétne ustanovenia iných dohovorov.

12 — Rozsudok zo 7. mája 1969 (28/68, Zb. s. 125).

13 — Rozsudok zo 4. mája 2010 (C-533/08, Zb. s. I-4107).

14 — Nariadenie Rady z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. ES L 12, s. 1; Mim. vyd. 19/004, s. 42).

15 — Rozsudok Habelt a i., už citovaný, body 118 a 119. Pozri tiež rozsudky zo 7. februára 1991, Rönfeldt (C-22789, Zb. s. I-323), a z 5. februára 2002, Kaske (C-277/99; Zb. s. I-1261). Podľa judikatúry sa však táto zásada nemôže uplatniť na pracovníkov, ktorí nevykonali svoje právo na voľný pohyb pred nadobudnutím účinnosti nariadenia (rozsudok z 9. novembra 1995, Thévenon, C-475/93, Zb. s. I-3813).

49. Preskúmanie zákonnosti rozhodnutia z roku 1990 v roku 2009 sa teda spravovalo dohovorom z roku 1975. Právo Únie nie je relevantné, pokiaľ ide o určenie, či rozhodnutie ZUS z roku 1990 o priznaní poľského dôchodku bolo, alebo nebolo platné, a teda či sa v roku 2009 malo zrušiť. Iba v prípade, ak by sa preukázalo, že J. Wencel mala v roku 1990 zvyčajné bydlisko na účely sociálneho zabezpečenia v Poľsku, bolo by možné spochybniť platnosť rozhodnutia ZUS, avšak iba na základe dohovoru z roku 1975 a pravidiel o určovaní bydliska obsiahnutých v tomto dohovore a v samotných poľských právnych predpisoch.

b) Prejednávaná skutková situácia nie je zahrnutá v článku 10 nariadenia č. 1408/71

50. Okrem toho, ako som už spomenul, prejednávaná skutková situácia nie je zahrnutá v článku 10 nariadenia č. 1408/71, vzťahujúcemu sa na okolnosti, ktoré sú jednoznačne odlišné od okolností sporu vo veci samej.

51. Článok 10 podľa svojho doslovného znenia poskytuje ochranu pred akoukoľvek ujmou, ktorá by v súvislosti s dôchodkami mohla vyplynúť zo skutočnosti, že „príjemca má bydlisko na území iného členského štátu, ako je štát, kde sa nachádza inštitúcia zodpovedná za vyplácanie“. Z toho, čo bolo uvedené vyššie, však vyplýva, že v prípade J. Wencelovej nemohlo dôjsť k takémuto rozdielu medzi sídlom inštitúcie zodpovednej za vyplácanie a bydliskom dotknutej osoby. V dohovore z roku 1975 toto bydlisko stanovovalo štát, ktorý zodpovedal za vyplácanie dôchodku; J. Wencel teda buď mala bydlisko v Nemecku, pričom v takom prípade bola inštitúciou zodpovednou za vyplácanie nemecká inštitúcia, alebo mala bydlisko v Poľsku, pričom v takom prípade patrilo vyplácanie dôchodku do právomoci poľských orgánov. Okrem toho vzhľadom na skutočnosť, že situácia „dvojitého bydliska“, ako bolo uvedené, nemá oporu v kontexte nariadenia č. 1408/71,[16] spornú situáciu vôbec nemožno zahrnúť do skutkovej situácie upravenej v článku 10.

52. V konečnom dôsledku ide o rozdielne skutkové situácie, a preto sa v tomto prípade nemožno domáhať ochrany, ktorú by mohol poskytovať článok 10 nariadenia č. 1408/71.

53. K tomu, čo bolo uvedené vyššie, je potrebné – s cieľom poskytnúť Sądu Apelacyjnému užitočnú odpoveď – dodať, že článok 10 by mohol byť relevantný v novej situácii, v ktorej sa J. Wencel zjavne nachádza od opätovného získania trvalého pobytu v Poľsku po smrti svojho manžela.

54. Je pravda, že táto prípadná zmena bydliska (ktorej existenciu musí v každom prípade overiť vnútroštátny súd) by nemala vplyv na zákonnosť rozhodnutia ZUS z roku 1990, ktorú – ako už bolo uvedené – treba v každom prípade skúmať z hľadiska dohovoru z roku 1975. V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že podľa článku 94 nariadenia č. 1408/71 toto nariadenie nezakladá žiadne práva pred nadobudnutím svojej účinnosti na území dotknutého členského štátu. Toto ustanovenie je v súlade so zásadou právnej istoty, ktorá – ako vyplýva z judikatúry – bráni tomu, aby sa nariadenie uplatňovalo retroaktívne, bez ohľadu na prípadné pozitívne alebo negatívne dôsledky tohto uplatňovania pre dotknutú osobu.[17] Aj v prípade, ak by v roku 2009 došlo k premiestneniu bydliska do Poľska, inštitúciou zodpovednou za vyplácanie dôchodku J. Wencelovej by podľa dohovoru z roku 1975 naďalej bola nemecká sociálna poisťovňa. Táto okolnosť nemôže ovplyvniť zákonnosť rozhodnutia prijatého na základe uvedeného dohovoru, ktorý v danom čase výlučne platil, a nemôže mať vplyv ani na vznik práva nadobudnutého týmto spôsobom.

16 — Dohovor z roku 1975, ktorý je uplatniteľný na prejednávaný prípad, v tejto konkrétnej otázke pravdepodobne vychádza z rovnakého prístupu ako nariadenie č. 1408/71. Hoci sa tým môžem dostať do oblasti, ktorá nepatrí do právomoci Súdneho dvora, domnievam sa, že s istou určitosťou možno vzhľadom na znenie dohovoru predloženého účastníkmi konania konštatovať, že táto právna situácia dvojitého bydliska by bola ešte zložitejšia v kontexte a za okolností, v ktorých vznikol dohovor, ako v kontexte právnej úpravy Únie, keďže bydlisko je v tomto právnom kontexte zjavne jediným relevantným kritériom alebo spojovacím prvkom.

17 — Rozsudok z 18. apríla 2002, Duchon (C-290/00, Zb. s. I-3567, bod 21 a tam citovaná judikatúra).

55. Je však tiež všeobecne uznanou zásadou, že hoci nová právna úprava platí len do budúcnosti, pokiaľ nie je stanovené inak, má sa uplatniť aj na budúce účinky situácií, ktoré vznikli počas platnosti predchádzajúcej právnej úpravy.[18] Preto možno konštatovať, že právo Únie by mohlo spôsobovať určité účinky v súvislosti so skutočným vyplácaním tohto nemeckého dôchodku v súčasnosti.

56. Ako už bolo uvedené, článok 4 ods. 3 dohovoru z roku 1975 stanovuje, že nárok na dôchodok „prináleží len za obdobie, počas ktorého má dotknutá osoba bydlisko na území štátu, ktorého inštitúcia sociálneho zabezpečenia dôchodok priznala“. Členské štáty však po svojom pristúpení k Únii musia zaručiť, aby sa toto ustanovenie uplatňovalo v súlade s právom Únie. Možno teda konštatovať, že vzhľadom na to, že dotknutá osoba sa presťahovala do Poľska po pristúpení tohto štátu k Únii, uvedené nároky na dôchodok sa „presunuli“ v súlade s nariadením č. 1408/71. Podľa dohovoru uplatniteľného v čase vzniku nároku bola inštitúciou zodpovednou za vyplácanie dôchodku naďalej nemecká inštitúcia, ale J. Wencel by mohla požiadať o svoj starobný dôchodok v Poľsku, prípadne požadovať aj „presun“ svojho nemeckého pozostalostného dôchodku.

57. Návrat do Poľska by navyše nemohol mať nepriaznivý vplyv na dotknutú osobu. Táto situácia už v celom rozsahu patrí do pôsobnosti nariadenia č. 1408/71 a najmä jeho článku 10, keďže J. Wencel by mala bydlisko na území iného členského štátu (Poľsko), ako je štát, kde sa nachádza inštitúcia zodpovedná za vyplácanie (Nemecko). Takáto situácia by podľa citovaného článku nemohla viesť k žiadnemu znižovaniu, upravovaniu, pozastaveniu ani odňatiu dávok. Je zrejmé, že účinok tohto ustanovenia je obmedzený na dôchodky, na ktoré vznikol nárok po návrate J. Wencelovej do Poľska, avšak nie na rozhodnutia, ktoré sa týkajú dôchodkov, na ktoré vznikol nárok skôr. Preto je dôležité prípadne zistiť, kedy došlo k tomuto návratu, s cieľom určiť zákonnosť rozhodnutia ZUS z roku 2009, ktorým bola J. Wencelovej uložená povinnosť vrátiť dávky za tri predchádzajúce roky.

3. Záver týkajúci sa prvej prejudiciálnej otázky

58. V rámci odpovede na prvú prejudiciálnu otázku treba v konečnom dôsledku po prvé uviesť, že uvedenie dvojitého bydliska na účely sociálneho zabezpečenia nemá oporu v rámci nariadenia č. 1408/71 a že vylúčenie takejto možnosti neporušuje článok 20 ods. 2 ZFEÚ ani článok 21 ZFEÚ. Po druhé treba uviesť, že právo Únie (najmä nariadenie č. 1408/71) nie je relevantné na posúdenie zákonnosti rozhodnutia o priznaní poľského dôchodku v roku 1990 a že v súlade s článkom 7 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 nároky na dôchodok poľského štátneho príslušníka, ktorý pracoval a bol poistený v Poľsku, ale pred rokom 1990 premiestnil svoje bydlisko do Nemecka, sa naďalej spravujú nemecko-poľským dohovorom z 9. októbra 1975 o dôchodkovom a úrazovom poistení. Na uvedenú situáciu sa navyše nevzťahuje článok 10 nariadenia č. 1408/71.

59. Ak by sa však poberateľ dôchodku presťahoval naspäť do Poľska pred pristúpením uvedeného štátu k Európskej únii, takýto návrat by na základe článku 10 nariadenia č. 1408/71 nemohol viesť k žiadnemu znižovaniu, upravovaniu, pozastaveniu, odňatiu ani odobratiu uvedených nárokov na dôchodok.

B – *Druhá a tretia prejudiciálna otázka*

60. Poľský súd sa svojou druhou a treťou prejudiciálnou otázkou, ktorými sa treba zaoberať spoločne, pýta Súdneho dvora, či článok 21 ZFEÚ, článok 20 ods. 2 ZFEÚ a článok 10 nariadenia č. 1408/71 bránia takým rozhodnutiam, aké prijal ZUS v roku 2009, ktorými sa odníma nárok na starobný dôchodok a požaduje sa vrátenie súm za posledné tri roky od osoby, ktorá „mala… súčasne dve zvyčajné bydliská (dve centrá životných záujmov) v dvoch štátoch, ktoré sú dnes členmi Európskej únie“, a ktorá „pred rokom 2009 nepožiadala ani o presunutie bydliska do niektorého z týchto štátov,

18 — Tamže.

ani nepodala zodpovedajúce vysvetlenie“, s prihliadnutím na to, že počas rozhodovania o žiadosti o priznanie dôchodku a po jeho priznaní táto osoba „poľskou sociálnou poisťovňou nebola poučená o tom, že je povinná oznámiť aj skutočnosť, že sa obvykle zdržiavala na dvoch miestach v dvoch štátoch, že je povinná požiadať o výber poskytovateľa poistenia z jedného z týchto štátov ako inštitúcie príslušnej na rozhodovanie o žiadostiach týkajúcich sa starobného dôchodku a že je povinná podať zodpovedajúce vysvetlenie“.

61. Obidve tieto otázky vychádzajú – rovnako ako prvá otázka – z prípadného priznania právnych účinkov faktickej situácie dvojitého bydliska v dvoch členských štátoch. Ak by sa vylúčil tento predpoklad dvojitého bydliska, tieto dve otázky by tak, ako sú sformulované, tiež neboli relevantné.

62. Na účely poskytnutia užitočnej odpovede vnútroštátnemu súdu však opäť považujem za potrebné uviesť spresnenie v súvislosti s odkazom vnútroštátneho súdu na postup ZUS a samotnej dotknutej osoby v procese podania žiadosti, priznania a poberania dôchodku.

63. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že J. Wencel vôbec neoznámila zmenu svojho bydliska a ZUS ju zasa nepoučil o tom, že je potrebné urobiť také oznámenie. Ako zrejme naznačuje Sąd Apelacyjny, tieto okolnosti by mohli mať prípadne význam pre skúmanie zákonnosti rozhodnutí ZUS z roku 2009 z hľadiska práva Únie.[19]

64. Bez toho, aby boli dotknuté vyššie uvedené úvahy týkajúce sa uplatniteľnosti dohovoru z roku 1975 na prejednávaný prípad, by sa totiž nariadenie č. 1408/71 malo uplatňovať ako kritérium zákonnosti rozhodnutia ZUS z roku 2009, pokiaľ ide o jeho formálne alebo procesné aspekty.

65. Článok 84a nariadenia týkajúci sa vzťahov medzi inštitúciami a osobami, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie, je teda relevantný na posúdenie, či ZUS pri prijímaní rozhodnutia z roku 2009 dodržal pravidlá postupu, ktoré bol povinný dodržať vo svojich vzťahoch s J. Wencelovou na základe uvedeného ustanovenia, ktoré v relevantnom čase platilo v celom rozsahu.

66. Vzhľadom na to, že uvedený článok 84a upravuje výlučne formálne aspekty vzťahov medzi inštitúciou sociálneho zabezpečenia členského štátu a osobami, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie, a nemá vplyv na obsah rozhodnutia 2009, nemožno vôbec namietať proti jeho uplatneniu v prejednávanom prípade.[20] Nemožno najmä namietať, že cieľom nariadenia č. 1408/71 nie je upraviť postup vrátenia neoprávnene prijatých dávok. Konkrétna úprava tohto postupu skutočne patrí do právomoci každého z členských štátov, avšak táto úprava musí v každom prípade dodržiavať právo Únie.

67. Odsek 1 článku 84a v podstate ukladá vzájomnú povinnosť informovania a spolupráce inštitúciám a osobám, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie, ktorá sa v prípade inštitúcií prejavuje v podobe povinnosti „poskyt[ovať] zainteresovaným osobám akékoľvek požadované informácie pre uplatňovanie práv im udelených týmto nariadením“ a v prípade osôb, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie, v podobe povinnosti „inform[ovať] inštitúcie príslušného štátu a štátu bydliska čo najskôr o akýchkoľvek zmenách ich osobnej alebo rodinnej situácie, ktoré majú vplyv na ich právo na dávky podľa tohto nariadenia“.

19 — V priebehu pojednávania boli spomenuté aj prípadné dôsledky nedávneho rozsudku poľského Ústavného súdu z 28. februára 2012 (vec K 5/11) pre zákonnosť tohto rozhodnutia ZUS z roku 2009, keďže toto rozhodnutie bolo prijaté na základe článku 114 ods. 1 poľského zákona o dôchodkoch. Citovaným rozsudkom bolo vyhlásené za protiústavné iné ustanovenie tohto zákona, konkrétne odsek 1a uvedeného článku 114, podľa ktorého sa úprava vykoná, ak sa preukáže, že predložené dôkazy neposkytovali dostatočný základ na určenie predmetného nároku alebo výšky dávok. Hoci uvedený rozsudok kategoricky nevylučuje, že toto vyhlásenie odseku 1a za protiústavný by mohlo mať nejaké dôsledky pre odsek 1 (a osobitne poukazuje na úzku súvislosť medzi týmito dvoma odsekmi), ide o otázku, ktorá v každom prípade prekračuje právomoc Súdneho dvora.

20 — Nič tiež nebráni Súdnemu dvoru v tom, aby sa vyjadril k tejto otázke, keďže podľa ustálenej judikatúry Súdny dvor môže mať povinnosť prihliadnuť aj na ustanovenia práva Únie, na ktoré sa vnútroštátny súd vo svojich prejudiciálnych otázkach neodvolával. Pozri napríklad rozsudok z 8. decembra 2011, Bilbao Vizcaya Argentaria SA (C-157/10, Zb. s. I-13023, bod 19).

68. Prináleží vnútroštátnemu súdu určiť, či ZUS a J. Wencel splnili tieto povinnosti spolupráce, informovania a riadnej správy a do akej miery by prípadné nesplnenie týchto povinností mohlo viesť k zrušeniu rozhodnutia z roku 2009.

69. Pokiaľ ide o konanie J. Wencelovej, treba tiež vziať do úvahy, že podľa odseku 2 toho istého článku nedodržanie povinnosti informovať príslušné vnútroštátne inštitúcie môže mať za následok aplikáciu primeraných opatrení v rámci vnútroštátneho práva. Podľa tohto ustanovenia však tieto opatrenia musia byť „primerané“, a preto musí vnútroštátny súd posúdiť, či odňatie dôchodku a požiadavka vrátenia neoprávnene prijatých súm predstavuje „primerané“ opatrenie vo vzťahu k prípadnému nesplneniu informačnej povinnosti J. Wencelovej.

70. Na druhú a tretiu otázku treba v konečnom dôsledku odpovedať tak, že akékoľvek rozhodnutie poľských orgánov sociálneho zabezpečenia vydané po pristúpení Poľska k Európskej únii musí byť v súlade s formálnymi povinnosťami podľa článku 84a nariadenia č. 1408/71, aj keď ide o rozhodnutia týkajúce sa nárokov na dôchodok, ktoré sa nespravujú právom Únie. Prináleží príslušnému vnútroštátnemu súdu určiť, či v prejednávanom prípade došlo k nesplneniu uvedených povinností, prípadne aké dôsledky možno oprávnene a primerane vyvodiť z tohto nesplnenia.

VI – Návrh

71. Preto navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré položil Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (Poľsko), takto:

1. Uvedenie dvojitého bydliska na účely sociálneho zabezpečenia nemá oporu v rámci nariadenia Rady č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodinných príslušníkov, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva. Vylúčenie takejto možnosti neporušuje článok 20 ods. 2 ZFEÚ ani článok 21 ZFEÚ.

   Právo Únie (najmä nariadenie č. 1408/71) nie je relevantné na posúdenie zákonnosti rozhodnutia o priznaní poľského dôchodku v roku 1990. V súlade s článkom 7 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 nároky na dôchodok poľského štátneho príslušníka, ktorý pracoval a bol poistený v Poľsku, ale pred rokom 1990 premiestnil svoje bydlisko do Nemecka, sa naďalej spravujú nemecko-poľským dohovorom z 9. októbra 1975 o dôchodkovom a úrazovom poistení.

   Na uvedenú situáciu sa navyše nevzťahuje článok 10 nariadenia č. 1408/71. Ak by sa však poberateľ dôchodku presťahoval naspäť do Poľska pred pristúpením uvedeného štátu k Európskej únii, takýto návrat by na základe článku 10 nariadenia č. 1408/71 nemohol viesť k žiadnemu znižovaniu, upravovaniu, pozastaveniu, odňatiu ani odobratiu uvedených nárokov na dôchodok.

2. Akékoľvek rozhodnutie poľských orgánov sociálneho zabezpečenia vydané po pristúpení Poľska k Európskej únii musí byť v súlade s formálnymi povinnosťami podľa článku 84a nariadenia č. 1408/71, aj keď ide o rozhodnutia týkajúce sa nárokov na dôchodok, ktoré sa nespravujú právom Únie. Prináleží príslušnému vnútroštátnemu súdu určiť, či v prejednávanom prípade došlo k nesplneniu uvedených povinností, prípadne aké dôsledky možno oprávnene a primerane vyvodiť z tohto nesplnenia.